

ТЕРМІНИ-НОМЕНИ ОСІБ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

© Породько-Лях О. В., 2012

Виявлено можливі корелятивні форми вживання термінів-номенів та здійснено їх словотвірний аналіз. Запропоновано форми вживання в різних стилях комунікації.

Ключові слова: українська мова, термінологія, термін-номен, фізична культура і спорт, корелятивна форма

Are revealed optimum man's and a feminine gender forms it is not enough used it is not enough used terms. Stylistic differentiation of terms-nominations with the profound derivational analysis is spent. Forms of the use of such terms in different styles of communications are offered

Keywords: Ukrainian language, terminology, term-nomination, physical training and sport, correlative form

Стрімкий розвиток фізичної культури, виникнення нових видів спорту сприяли запозиченню термінів-неологізмів. Як свідчать історія мови та історія української культури, зокрема історія української фізичної культури і спорту, на початку ХХ ст. на тлі інтегративних процесів виник культурно-лінгвістичний напрям пуристів – науковців, які пропонували замінити всі запозичення власне українською лексикою [19] або ж до основ запозичених слів додавати власне українські афікси (елементи, за допомогою яких творяться слова, наприклад, префікси, суфікси, інтерфікси – все, крім основ), морфеми (мінімальна значуща частина слова, наприклад, суфікс *пере* вказує на напрямок дії) [10], так би мовити «українізувати» слова («фол» – фол +ити). Наприклад, із появою явища фізичної культури в науці постала потреба у творенні та подачі цього терміна як доступного для загалу. Оскільки термін «фізична культура» на початку свого осмислення слухачами був асоціативно сприйнятий як «культура, що відноситься до фізики» (слово «фізика» з'явилося в мовному середовищі значно раніше), тому пуристи запропонували термін «тіловиховання», що без вагомого пояснення означало виховання (асоціативно виховання дітей) тіла, тілесності, на противагу вихованню душі [12]. Однак цей напрям не набув поширення у світсько-літературних колах та був розкритикований як націоналістичний. Сьогодні спадщиною пуристів користуються лише для підкреслення ролі терміна, створеного на власне українському ґрунті, як історичної цінності.

Проблему визначення спортивної термінології частково розробляють Ф. Сусловим, Д. Тишлером [18] (на прикладі російської мови), О. Боровською [2], В. Осінчуком, Л. Левковим [8], І. Пущиною, В. Зайцевою (на прикладі української мови). Окремі питання стилістичного використання термінів вивчали Л. Карпець [5], М. Паночко [9] та ін.

У сучасній спортивній науці панує хаос термінологічної номінації (називання), стилістичної диференціації та деривації (словотворення) термінів, відсутні закономірності їх використання. Особливу увагу потребують терміни-номени (номен – назва чи сукупність назв) на позначення осіб з різних видів спорту, та осіб, які займаються спортивною діяльністю. З огляду на це, дослідження зазначеної проблеми є актуальним.

Мета дослідження. Вирішення проблеми номінації термінів на позначення осіб із різних видів спорту чи осіб, що займаються спортивною діяльністю лежить, у кількох площинах (завданнях): 1) виявити корелятивні форми термінів-номенів (форм чоловічого та жіночого родів), обґрунтувати відсутність однієї з форм; 2) стилістично диференціювати терміни (професіоналізми, жаргон, сленг тощо) та запропонувати можливу словозаміну або ж вказати на стилістичне їх використання;

3) вибудувати ієрархію використання термінів-номенів від видів, підвидів спорту та їх дисциплін чи вправ; 4) представити словотвір цих термінів та запропонувати словотвірну модель щодо творення нових термінів.

У результаті дослідження термінів-номенів у сфері фізичної культури і спорту в історичному та синхронічному аспектах на матеріалі енциклопедичних, термінологічних, перекладних та лінгвістичних (морфемних, етимологічних, граматичних, тлумачних) словників української мови виявлено, що майже всі ці терміни є запозиченими [1; 2; 4; 13]. Це підтвердило наукові дані О. Боровської щодо значної переваги інтернаціональних термінів над національними [2]. Виняток власне українських становлять такі номени, як: бігун, стрибун, плавець, гравець, стрілець, веслувальник, вершник, лучник, гирьовик, ковзаняр [6; 14; 15], виникнення яких пояснюємо способом життя давніх українців. Зокрема О. Кровицька, досліджуючи терміни-номінації «бігун» (*бѣгатель, бѣгач, бігун* – у пам'ятках XVII ст.) та «плавець» (*пловець, плаватель, плывачь, плавець* – у пам'ятках 1627 р., 1642 р.) в історичному аспекті виокремлює їх як назви осіб фізичного, фізіологічного характеру [6].

Корелятивні форми (чоловічий та жіночий рід) має переважна більшість новостворених термінів-номінацій (синонім до терміна-номена), які подані в таблиці 1. Вони здебільшого утворені додаванням таких суфіксів: **-ист/іст/іст** (для чоловічого) і **-ист+к /іст+к/іст+к** (для жіночого), що вказують на назви осіб за фахом, належністю до партій, угруповань (*велосипедист/велосипедистка, шахіст/шахістка, каноїст/каноїстка*); нульсуфіксальний (для чоловічого) та з додаванням **-к** (для жіночого) відповідно (*гімнаст/гімнастка*); **-ник** (для чоловічого) та **-ниця** (для жіночого) або **-н+ик** та **-н+ниця** відповідно – на назви осіб за родом занять, належністю до певної спілки, об'єднання; **-льн+ик** (для чоловічого) та **-льн+ниця** (для жіночого) – на ознаку діяльності (*веслувальник/веслувальниця*); **-ець/ець** (для чоловічого) і **-ч+иня** (для жіночого) – на національність, характер діяльності особи, належність до спілки, об'єднання (*борець/борчиня, олімпієць; паралімпієць/паралімпійка*); **-ун** (для чоловіків) і **-ун+к** (для жінок) – на назви осіб з характерними ознаками (*стрибун/стрибунка*); **-ер/ер** (для чоловічого) і **-ер/ер+к** (для жіночого) – на професійну належність осіб (*боксер/боксерка*); **-ар/яр** (для чоловічого) і **-ар/яр+к** (для жіночого) – на назви людей за характером і місцем їхньої діяльності, за належністю до якоїсь спілки, об'єднання (*ковзаняр/ковзанярка*); з історичних джерел ця морфема вказує на людину, яка виробляє названий предмет (*весляр* – той, хто виробляє весла, тому *веслувальник* – спортсмен, що займається веслуванням, веслувальним спортом) [6, с. 10; 13; 15].

Проблемним є визначення корелятивних форм таких термінів: *гравець, гирьовик, йог, олімпієць, стрілець*. Зокрема, номени *гравець, стрілець, олімпієць* за аналогією значущого (значення суфікса) повинні були б мати однакову форму «гравчиня» (маловживане), а терміни «стрільчиня» і «олімпійчиня» втрачають первинне звучання (за законами мови дефініції не мають право на існування, оскільки під наголосом на передостанній склад набувають асоціативного звучання з неоднорідними назвами предметів, тварин, абстрактних явищ тощо чи асимілятивних процесів – «зайчення», «копійчина», «козаччина» тощо) [12].

При цьому, милозвучний збіг форми жіночого роду «олімпійка» є теж виключенням, бо це слово вживається в українській мові у двох значеннях: перше (розмовне) – спортивна майка; друге – олімпійська система проведення змагань, що передбачає вибуття після поразки [3]. Відсутність корелятивних форм останніх двох термінів пояснюється ще й історично, оскільки олімпійцями в Давній Греції були лише чоловіки, так як і чоловіки-стрільці в Україні, тому традиція називання осіб жіночого роду не склалася. Фамільярного звучання набуває жаргонізм «гирьовичка» або «гирьовиця» [5, с. 16] при творенні форм жіночого роду (жаргон – мова якоїсь соціальної чи професійної групи, що відрізняється від загальнонародної наявністю специфічних слів і виразів, властивій цій групі; умовна, штучна говірка, зрозуміла лише певному середовищі).

Тому на позначення жіночої статі в цих видах спорту слід використовувати такі форми: *жінка-стрілець або ж спортсменка, що спеціалізується зі стрільби; жінка-олімпієць; жінка-гирьовик або спортсменка, що спеціалізується з гирьового спорту*. Однак номен «гравчиня» є адекватним терміном як у фонетичному, так і лексичному значеннях.

Терміни-номінації на позначення осіб із різних видів спорту

Корелятивна форма (чоловічий та жіночий рід)	Форми чоловічого роду	Відсутність конкретного власного позначення з виду спорту або диференційного позначення	Сленгові позначення з різновидів спорту та окремих дисциплін
Автомобіліст / автомобілістка Акробат/акробатка Бадмінтоніст/бадмінтоністка Баскетболіст/баскетболістка Біатлоніст/біатлоністка Бігун/бігунка Більярдист / більярдистка Бейсболіст/бейсболістка Бобслеїст/бобслеїстка Боксер/боксерка Борець/борчиня Важкоатлет/важкоатлетка Ватерполіст/ватерполістка Велосипедист/велосипедистка Веслувальник/веслувальниця Вітрильник/вітрильниця Волейболіст/волейболістка Гімнаст/гімнастка Гандболіст/гандболістка Гонщик/гонщиця Дзюдоїст/дзюдоїстка Дуатлоніст/дуатлоністка Каратист/каратистка Кікбоксер/кікбоксерка Ковзаняр/ковзанярка Культурист/культуристка Легкоатлет/легкоатлетка Лижник/лижниця Мотоцикліст/мотоциклістка Орієнтувальник/орієнтувальниця Панкратіоніст/панкратіоністка Плавець/плавчиня Регбіст/регбістка Сабліст/саблістка Софтболіст/софтболістка Спортсмен/спортсменка Стрибун/стрибунка Танцівник/танцівниця;танцюрист/ танцюристка Тайквондист/тайквондистка Тенісист/тенісистка Тренер/тренерка Тріатлоніст/тріатлоністка Фехтувальник/фехтувальниця Футболіст/ футболістка Хокеїст/хокеїстка Шахіст/шахістка Шашкіст/шашкістка Шпажист/шпажистка Чемпіон/чемпіонка Юніор / юніорка Яхтсмен/яхтсменка	Гравець Гирьовик Олімпієць Стрелець Спринтер Стаєр Паралімпієць Дефлімпієць	Авіаційний спорт Автомодельний спорт Боулінг Велосипедний спорт: маунтенбайк, шосе Волейбол пляжний Гірськолижний спорт Голбол Кінний спорт (хоча існують форми <i>вершник, верхівець</i> <i>/вершниця або кінник, ка-</i> <i>валерист, кіннотник</i> , однак які не відносяться до кін- ного спорту). Лижні гонки Лижне двоборство Метання диска Метання кільця Міні-футбол Пауерліфтинг Підводний спорт Ролінгбол Санний спорт Синхронне плавання Сноубординг Спортивна риболовля Спортивна стрільба Спортивне орієнтування Спортивні танці Стрибки на батуті Стрибки на лижах з трам- пліна Стрибки у воду Стрільба кульова Стрільба стендова Фристайл Футбол пляжний Футзал Хокей на траві Хокей із шайбою	Байдарочник Бар'єрист Батерфляїст Батутитист Бігун-середньовик Веслувальник- академіст Гирьовик Каноїст Лучник Марафонець Метальник Ракетка Синхроністка Слаломіст Шорт-трековик

Розподіл деяких видів спорту за різними ознаками зумовив виникнення нової проблеми – стилістичної диференціації термінів-номінацій на позначення осіб у підвидах спорту, дисциплінах. Зокрема, термін «плавець» визначений як узагальнене поняття основного виду – плавання. Однак позбавлені логічного алгоритму словотворення терміни-номінації на позначення осіб за способами плавання (спеціалізацією), тобто серед них лише поняття «батерфляїст» і «брасист» набули стилістичного використання, але не як нормативні наукові дефініції [12], а як професіоналізми (професіоналізм – слово або зворот, властиві мовленню людей певної професії). Решта термінів на позначення способів «дельфін», кроль на грудях, кроль на спині, плавання комбіноване, плавання вільним стилем – не знайшли свого втілення в науці, ці терміни-номени навіть не введені в обіг сленгу (сленг – розмовний варіант професійного мовлення; жаргонні слова або вирази, характерні для мовлення людей певних професій або соціальних прошарків). Як правило, таких осіб слід номінувати як *плавці, що спеціалізуються в кролі на грудях або кролі на спині; спортсмени, що спеціалізуються з комбінованого плавання або в плаванні вільним стилем*. Проблемним є використання номенів на позначення осіб у синхронному плаванні. Незважаючи на сприятливе термінологічне звучання, жаргонізм «синхроністка» недоцільно використовувати як у науковому, так і навчально-методичному тексті, оскільки цей термін уже функціонує на позначення людини за професією «перекладача, який перекладає безпосередньо за тим хто говорить» [3], а не спортсменки, що спеціалізується в синхронному плаванні.

На кшталт термінам-номенам у плаванні утворені терміни-номени на позначення осіб у видах веслування – «байдарочник», «каноїст», «слаломіст». Однак сленгове поняття «веслувальник-академіст» можливе для використання в розмовному стилі, оскільки термін «академіст», який виник набагато раніше зазначеного вище терміна, позначає студента академії (військової, медичної, художньої тощо) або ж прихильника академізму [3]. Відомо, що будь-які терміни за своїм лексичним, граматичним складом і звучанням не повинні піддаватися омонімії (звуковому збігу понять).

Передусім, останнім десятиліттям вирішена проблема диференціації термінів «весляр» і «веслувальник» від твірних слів «весловий» і «веслувальний». Для їх семантичної диференціації використовуємо значення словотвірних засобів. Наприклад, у сфері фізкультурної освіти деякі фахівці на позначення виду водного спорту, засобами рухової активності якого є весла, помилково використовують термін «весловий спорт» замість «веслувальний спорт», «веслування», оскільки весловий – «той, що рухається за допомогою весла» (тобто це човен, судно); веслувальний – «той, що відноситься до слова веслування», де веслування – «дія до значення веслувати (гребти веслом, переміщати човен, судно)». При творенні терміна «веслування» беруть участь словотворчі афікси **-ува-** (відноситься до дієслів, які вказують на недоконаний вид дії) та **-анн-** (на постійний, невизначений строком, процес здійснення дії). Відповідно, на позначення осіб, які займаються веслуванням помилково використовують термін *весляр* – «людина, що веслує», однак це людина, яка не займається професійною чи змагальною діяльністю, тобто веслувальним спортом). В українській мові історичний суфікс **-ар(яр)** в основах іменників чоловічого роду вказує на назви людей за характером і місцем їхньої діяльності, за належністю до якоїсь спілки, об'єднання, за допомогою якого утворився ряд слів *бунтар, дояр*, (твірна основа яких дієслівна) (за Л. Полюгою), а також його первинне значення – людина, що виробляє той чи інший предмет – *каменяр, різьбяр, бочкар*. Оскільки термін *весляр* має твірну основу *весло*, а не *веслування*, тому у сфері фізичної культури слід використовувати термін *веслувальник*.

Відповідно до видів та дисциплін легкої атлетики набули поширення такі номінації «марафонець», «бар'єрист», «батутист», «бігун», які можливі для використання в науково-популярному стилі, а також сленгові поняття, жаргонізми «метальник», «бігун-середньовик».

У настільному тенісі та бадмінтоні сленгові позначення жінки-спортсменки уособлюється словом «ракетка», яке незначно поширене навіть у навчально-методичних текстах.

Одна з визначальних є проблема словотвору термінів-номінацій. Зокрема нами вище наведено словотвір терміна «веслувальник» і паронімічного слова «весляр». На зразок останнього було утворено термін-номен «ковзаняр» на позначення осіб у ковзанярському спорті, тобто спортсмена. Суфікс **-ар** у терміні «ковзаняр» має таку ж значущість (в основах іменників чоловічого роду вказує

на назви людей за характером і місцем їхньої діяльності, за належністю до якоїсь спілки, об'єднання, а також людину, що виробляє ковзани), як і в терміні «весляр». Однак сьогодні проблема використання цього терміна пов'язана з його власне українським словотворенням – це єдиний термін, який функціонує зі словотворчим афіксом **-ар**. Це пояснюємо неухважністю фахівців при розробці наукової термінології, які не враховують закономірності виникнення нових слів та їх обробки в українському мовному середовищі. За аналогією значущих афіксів доцільно було б уживати термін-номен на позначення спортсмена «ковзаніст/ковзаністка» або ж «ковзальник/ковзальниця». З історичних довідок маємо ще й варіант «ковзаль» на кшталт «коваль» (як рід професії). Відповідно термін «ковзанярський спорт» позначає спорт кого (ковзанярів), а не вказує на сутність процесу (ковзання). Тому для пояснення цього виду спорту вибудовується такий словотвірний ряд: ковзани – ковзаняр – ковзанярський спорт замість ковзання – ковзатися – ковзаніст – ковзаністський спорт (спортивне ковзання) або ковзання – ковзальник/ковзальниця – ковзальний спорт.

Вражає своєю поширеністю й хаотичне, заплутане, неправильне творення термінів «дзюдоїст» та «паралімпієць», «дефлімпієць». Розглянемо детально їх.

Однотипні, здавалося б, за словотворенням терміни-номени на позначення осіб із видів боротьби «дзюдоїст», «тхеквондист», «тайквондист» містять у складі два японських слова з додаванням суфіксів. Наприклад, термін «дзюдо», що буквально позначає «дзю» – благородство і «до» – мистецтво або шлях [13], є незмінюваним словом, як і слова «тайквондо» і «тхеквондо». Однак при суфіксальному творенні слів «тхеквондист», «тайквондист» відбувається накладання голосних **и** на **о** і, як наслідок, відбувається усічення останньої. Відповідно до творення цих слів утрачає прозорість своєї деривації термін «дзюдоїст». Якщо, припустити, що термінотворення відбувається способом основоскладання (додаються кілька основ, сполучаючись за допомогою голосних **о**, **е**), тоді лексичне значення слова «дзюдоїст» можна буквально представити як дзю+до+іст (від українського слова їсти), тобто «той, хто їсть дзюдо». Отже, враховуючи закономірності словотворення цей термін повинен мати звучання «дзюдист». На прикладі російської мови проблема творення й використання терміна теж невичерпана, бо російське «дзюдоист» має лише одне пояснення – помилкове словотворення внаслідок нездійсненого усічення.

Проблему міжнародного масштабу становлять терміни «паралімпієць» від «Паралімпіада» та «дефлімпієць» від «Дефлімпійські ігри», які втрачають взагалі своє логічне використання та осмислення.

З історії адаптивного спорту відомо, що термін «Паралімпіада» пов'язаний зі спором окремих організацій – Міжнародним олімпійським комітетом і Міжнародним параолімпійським комітетом щодо спрямованості Олімпіад для контингенту інвалідизованих осіб.

«Паралімпійський» і «паралімпієць» має в складі префікс *para/par-* (із грец. означає суміжність, переміщення, відступ, відхилення, зміну) [1, с. 13] та основи «олімпійський» чи «олімпієць». Однак усічення «не тієї голосної» (**о**) втрачає логічне пояснення виникнення та позначення терміна. Звертаємо увагу на те, що цей префікс має адаптоване застосування, тобто префікс *par-* передбачає наступну голосну, а *pa-ra-* – приголосну. Тому не бачимо підстав для усічення голосної **о**, яка є невід'ємним словотворчим та граматичним компонентом у складі кореня та основи слова «олімпійський». Це спричинює помилковий пошук пояснення, зокрема основа «лімпійський» втрачає як звукову оболонку, так і лексичне й граматичне значення. У сучасній англійській мові немає навіть споріднених слів, які б нагадували основу «лімпійський», асоціативно їх можна наблизити до написання основ «limp», що позначає «хромота, прихрамывание; медленно двигаться, идти с трудом; мягкий, слабый, безвольный», та «lymph» відповідно «источник чистой воды; лимфа» [7].

Однак щодо вживання цього ряду слів відомо, що в 1951 р. з появою слова «paralympiad» у журналі «Paraplegics» пояснюють його використання з метою позначення *para-* як «паралельного, такого, що приєднався та водночас незалежного, подібного» (ігри інвалідів проводяться паралельно з Олімпійськими іграми). З огляду на це, потрібно було створити термін, який в одному випадку позначав учасника (паралізованого, тобто інваліда) Олімпіади («параолімпієць» або «паролімпієць»), в іншому – паралельний олімпійському («паралельолімпієць» із грец. *parallelos* – той, що йде поруч) [1, с. 13]. Термін «паралельолімпієць» є найдоцільнішим у ідеологічному спрямуванні

цього історичного спору, а також таким, що відповідає правильному творенню слів – основоскладання зі сполучною голосною **о**, що збігається або накладається з початковою голосною основи другого слова. Тому, терміни «паралімпіада» та «паралімпієць» і відповідно «Дефлімпійські ігри» (*деф-* – із грец. – відхилення, вада, порушення) та «дефлімпієць» у буквальному сенсі нагадують споріднений набір складів, і не більше.

Отже, на основі практичного матеріалу (функційних термінів-номенів) у сфері фізичної культури і спорту виявлено, що відкритою лишається проблема номінації, творення та стилістичного використання термінів у різних видах спорту. У результаті історичних та лінгвістичних підтверджень рекомендуємо:

1) використовувати такі корелятивні форми незначно поширених номенів, як *жінка-стрілець* або *жінка-спортсменка*, що спеціалізується зі стрільби; *жінка-олімпієць* і відповідно *жінка-паралімпієць*, *жінка-дефлімпієць*; *жінка-гирьовик*, або *спортсменка*, що спеціалізується з гирьового спорту; *жінка-йог*; але *гравець/гравчиня*;

2) мати уявлення про ієрархію основного виду та підвидів, дисциплін та структурних поділів спорту для подальшого творення й використання термінів. Наприклад, для основного виду спорту плавання використовувати загальноживаний номен, зокрема, *плавець/плавчиня*, а структурний поділ залежно від способів плавання на «батерфляїстів» і «брасистів» чи «синхроністок» використовувати лише в розмовному стилі. Як правило, таких осіб слід номінувати як *плавці*, що спеціалізуються в кролі на грудях або кролі на спині; *спортсмени*, що спеціалізуються з комбінованого плавання або в плаванні вільним стилем. Однак у власне науковому тексті (допускається використання в науково-популярному, публіцистичному та розмовному стилях) слід обмежуватися й використанням термінів «байдарочник», «каноїст», «слаломіст», тим паче «веслувальник-академіст». Треба вживати або загальноживаний термін-номен *веслувальник* або *спортсмен*, що спеціалізується у веслуванні на байдарках і каное чи у веслуванні слаломі, чи веслуванні академічному.

За аналогією значущих афіксів, зокрема **-ар/яр** доцільно було б вживати термін-номен на позначення спортсмена «ковзаніст/ковзаністка» або ж «ковзальник/ковзальниця» (відповідно ковзаністський чи ковзальний спорт);

3) засвоїти закономірності історичного словотвору української мови, враховуючи значущість афіксів – морфем. Нагальним є правильне використання терміна-номена *дзюдист*, а також увести в обіг термін *паралімпієць* і *дефолімпієць*. Для історичної диференціації цей термін може функціювати в одному випадку на позначення учасника (паралізованого, тобто інваліда) Олімпіади («паралімпієць» або «паролімпієць»), в іншому – як паралельного олімпійському («паралельолімпієць» із грец. *parallelos* – той, що йде поруч).

1. Биби́к С. П. Словник іношомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Биби́к. – Х. : Фоліо, 2006. – 623 с. 2. Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології фізичної культури і спорту : автореф. дис. ... канд. наук фіз. виховання і спорту : 24.00.02 / О. В. Боровська. – Л., 2003. — 20 с. 3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь, 2003 – 1440 с. 4. Етимологічний словник української мови : в 7 тт / за заг. ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1983. – Т. 1 (А–Г). – 631 с; 1985. – Т. 2 (Д–Копці). – 570 с.; 1989. – Т. 3 (Кара–М). – 570 с.; 2004. – Т. 4 (Н–П). – 653 с.; 2006. – Т. 5 (Р–Т). – 704 с. 5. Карпець Л. А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Л. А. Карпець; Харківський нац. ун-т ім. М. Каразіна. – Х., 2006. – 19 с. 6. Кровицька О. Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. : семантика і словотвір / О. Кровицька. – Л., 2002. – 219 с. 7. Мюллер В. К. Англо-русский словарь / В. К. Мюллер. – изд. 4-е, стереотип. – М. : Сов. энциклопедия, 1969. – 912 с. 8. Осінчук В. Г. Українсько-російська, російсько-українська термінологіка спортивних ігор / В. Г. Осінчук, Л. В. Левків. – Л., 2003. – 762 с. 9. Паночко М. Н. Украинская спортивная лексика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / М. Н. Паночко; КГПИ. – К., 1978. – 26 с. 10. Полюга Л. М. Словник українських морфем / Л. М. Полюга. – Вид. 3-є, допов. і випр. – К. : Довіра, 2009. – 554 с. 11. Русско-украинский спортивный словарь / под ред. С. И. Головащюка. – К. : Здоров'я, 1973. – 170 с. 12. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії

наукового дискурсу). – К., 2006. – 99 с. 13. Словник інішомовних слів / М. С. Романець. – К. : Нац. кн. проект, 2010. – 128 с. 14. Словник української мови XVI – I половини XVII століття / Д. Гринчишин. – Л., 1998. 15. Словник староукраїнської мови XIV–XV століття: в 2-х тт / Л. Л. Гумецька. – К. : Наук. думка, 1978. – Т. 1. – 591 с.; Т. 2 – 630 с. 16. Словник сучасного українського сленгу / Г. М. Кондратюк. – Х. : Фоліо, 2006. – 352 с. 17. Солопчук М. С. Нетрадиційні види спорту : навч. посіб / М. С. Солопчук, О. П. Шишкін, О. П. Стасюк та ін. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 104 с. 18. Терминология спорта. Толковый словарь спортивных терминов / Сост. Ф. П. Суслов, Д. А. Тышлер. – М. : СпортАкадемПресс, 2001. – 480 с. 19. Янків І. Т. Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз): автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / І. Т. Янків; ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 19 с.

УДК 811.161.2'373.46

Наталія Шеремета

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

ІСТОРИЧНІ ПРОЦЕСИ ТВОРЕННЯ ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СИНХРОННОМУ ТА ДІАХРОННОМУ АСПЕКТАХ

© Шеремета Н. Р., 2012

Запропоновану статтю присвячено дослідженню розвитку правничої термінології. У статті йдеться про особливості та характерні риси процесу творення термінології правничого профілю.

Ключові слова: українська мова, правнича термінологія, мовна система, калька, транслітерація.

The given article deals with the study of the law terminology development. The article covers the peculiarities and distinct features of law terminology formation.

Keywords: Ukrainian language, legislative terminology, linguistic system, tracing paper, transliteration.

Правнича термінологія – історично сформована сукупність термінів, яка відбиває систему понять у галузі права й призначена забезпечувати особливі потреби спілкування в царині законодавства, юридичної науки і практики.

Ця сукупність є особливим предметом вивчення як у юриспруденції (зокрема в теорії держави і права), так і мовознавстві (насамперед у нових галузях – термінознавстві теоретичні засади вчення про термін і термінологічну систему права) і лексикографії (наука про теорію і практику укладання словників).

Юридична термінологія як мовнознакова система створюється впродовж усієї історії державно-правового розвитку людства й відображає різноманітні способи осмислення, номінації, визначення, класифікації правових явищ і категорій, шляхи еволюції правового знання, національно-мовні традиції термінотворення.

Правнича термінологія як сукупність номінацій явищ і понять у галузі права, що функціують у єдиному конвенціональному плані в мовно-правових сферах законодавства, ділової документації та правничих наук, становить велику й надзвичайно важливу частину літературного словника будь-якої мови передусім з точки зору його соціально-комунікативної та інформаційної цінності. Увага до юридичної термінології та її розвитку на своїй національній основі, ступінь розробки та упоряд-